

KÜTÜPHANE, KÜTÜPHANECİLİK ve EĞİTİM

DANYAL SERTOĞLU

Bu üç kelime taşıdığı mâna itibariyle aynı gayeye hizmet eder. Hizmet dereceleri de aynıdır. Bununla beraber memleketimizde bir bütün olarak mütalâa edilmezler. Bizde kütüphane var; tahsilli insan yetiştiren pek çok müesseselerimiz var; bilhassa 1953 senesinden beri yeniden hız verdiğimiz bir halk eğitimi dâvamız var. Fakat modern kütüphanecilik zihniyeti yok... Bu zihniyet daha memleket çapında bir inkılâp yapacak kadar yayılıp yerleşmemiştir. Kütüphanelerimiz büyük bir ekseriyetle hâlâ okumanın zarurî ihtiyaçtan ziyade lüks olduğu devirlerin tertibine göre işlemektedir. Birinci plânda kitaplar hakikî okuyucuya değil, muhayyel bir okuyucuya göre değerlendirilmekte, tasnif ve muhafaza olunmaktadır. Hakikî okuyucuya sadece kütüphaneden istifade hakkı verilir. Kütüphanelerin okuyucu muhitine değil; okuyucuların kütüphaneye göre olması istenir.

Okullarımızda da bu böyledir. Öğrencilere okullardan istifade hakkı verilmiştir. Öğretmenler umumiyetle sıralarda oturan muhayyel öğrencilere ders verir. Anlatış sistemleri hakikî öğrenciler için değil; kendilerine göredir. Muhtelif branşlarda okuyacak öğrenciler için hazırlanmış olan kitapların kemiyet ve keyfiyet bakımından okumakta bulunan öğrencilere yetişip yetişmeyeceği konusu bizde henüz bir problem değildir. Öğretmenlerle öğrenciler arasında samimiyet ve işbirliği yoktur. Kitaba ve ilmin öğrenciler tarafından anlaşılabilmesini temin eden öğretim sistemine, gereği kadar değer vermemek yüzünden mekteplerde kültürlü insan sıkıntısı çekiyoruz. Bugün her sınıftan meslek sahipleri arasında rasgelebileceğimiz kültürsüzlük de bundandır.

Modern kütüphanecilik zihniyeti “kütüphane üniversitenin kalbidir” diyor. Aynı şekilde halk kütüphaneleri de halkın en tabîî eğitim merkezleridir. Bu sebepten kütüphane, kütüphanecilik ve eğitimi birbirinden ayırmamak lâzımdır.

Kütüphane kitapların istifli durduğu bir yer mânasından çoktan çıkmıştır. Kitapların istifli bulunduğu yerlere şimdi kütüphane

rafları diyoruz. Bugün kütüphane ve kütüphanecilik artık tamamen canlı bir mahiyet kazanmıştır.

Geçenlerde VII. Maarif Şûrası toplandı. Birçok meseleler arasında bilhassa halk eğitimi dâvası üzerinde hassasiyetle duruldu. Kütüphanelerin halk eğitimi üzerindeki rolü az çok belirtilmekle beraber, kütüphanecilik ile eğitim arasındaki yakınlık maalesef orada da lâıykı veçhile izah edilemedi. Halk eğitimi hakkında birçok hayırlı kararlar alındı, fakat halk kütüphaneciliğinin de halk eğitimi dâvası olduğunu ileri sürüp bu hayırlı kararlar arasına umumî kütüphanelerin ıslahı veya halk kütüphanelerinin yeniden teessüsü kararını da iltihak ettirecek bir kimse çıkmadı. Bu mevzudaki bütün sözler sadece temenniler şeklinde kalmıştır.

Halbuki halk eğitimcilerinin :

- 1) Halk eğitim merkezleri,
- 2) Halk dersaneleri,
- 3) Okuma odaları,
- 4) Meslekî ve Teknik Öğretim Umum Müdürlüğünün halk

eğitim kursları

şeklinde dört büyük koldan yürüterek halletmeğe çalıştıkları bu faaliyetlerin ilk üçü modern ve tam teşekküllü bir halk kütüphanesinin tabiî ve aslî vazifesidir.

Ayrı ayrı çalışan, ayrı ayrı yönetmeliği olan bu üç faaliyetin aslında gayesi biraz daha geniş veya biraz daha dar olmak üzere hep aynıdır. Bunların bir merkezden (halk kütüphanelerinin geliştirilmesi aralarında koordinasyon kurulması suretiyle) idare edilmesi, aralarındaki münasebeti sıklaştırması, mükemmelleştirmesi ve çalışmaların en tabiî bir şekle dökülmesi bakımından daha iyi olmaz mı?

Halk kütüphaneleri sadece halka kitap iare eden kütüphaneler değildir. Onun bir kısım vazifelerini Turhan Oğuzkan'ın Şûra için hazırladığı "Türkiye Cumhuriyetinin Halk Eğitimi" adlı kitabında da görebiliyoruz. Turhan Oğuzkan, kütüphanelerin bu faaliyetlerine temas ederken: "Konferanslar, filimler, gurup münakaşaları gibi birçok dünya memleketlerinde kütüphane binasında ve kütüphane müdürlüklerinin plânlanmasıyla yapılan faaliyetler henüz memlketimizde gelişmeye muhtaç sahalar olarak durmaktadır" diyor. Halk eğitimi mevzuu münakaşa edilirken bu sahalar üzerinde de durmak, bunları bir düzene bağlamak, yerinde olurdu.

Sayın Turhan Oğuzkan'ın aynı kitabında da dediği, cetveller halinde gösterildiği gibi, memleketimizde halk eğitimi moral eğitiminden ziyade hüner eğitimi sahasında muvaffak olmuştur. Bunun sebebi hüner eğitiminin devletin esasen kurulu ve sağlam çalışan bir takım müesseseleri tarafından bizzat umumî mevzuatları dairesinde organize edildiği; halbuki buna mukabil moral eğitimini en tabîî yollardan verecek olan halk kütüphanelerinin yokluğudur.

Memleket kalkınması bir kamu dâvasıdır. Bu dâvaya bütün halkın fert fert iştiraki gerekir. Halkı uyandırmak, halkı memleket meseleleriyle alâkalandırmak için ona sadece okuma yazma öğretmek; eşya hakkında bilgi vermek kâfi değildir. Halk en iyi kültürü, serbestçe gireceği, bilginin en tabîî yollarla (vasıtalı bir vergi gibi) verildiği halk kütüphanelerinde kazanır. Halk kütüphaneleri her sınıftan halkın seviyelerine göre kültür kazanmalarını temin ettiği gibi, okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma da öğretebilir.

Bizde halk kütüphaneleri, bugünkü şekliyle, halkın da sebestçe girebileceği umumî kütüphaneler mânasında anlaşılmaktadır. Bunların bazılarında halk için ayrıca iare servisleri kurulmuştur. Konferanslar ve sergiler tertip ederek halk hizmetine doğru bir meyil gösterirler. Fakat bu meyil sathîdir; sadece bir çeşitliliktir. Kütüphanelerin bütçeleri dar ve mahdud olduğu için mevzuatı genişletmek hem halka, hem çeşitli ilim sahiplerine hitap etmeye çalışmak, hattâ bir yandan da, zamanın ihtiyaçları dışında, millî kültürü teşkil eden eski eserleri (yarın için) toplamaya çalışmak doğru değildir. Kütüphanelerin hakikî verimini azaltır. Bir kütüphanenin muvaffakiyeti işlerinin çokluğu ve genişliği ile değil, derinliği ile, ihtiyaç sahiplerinin üzerinde yaptığı etki ile, ölçülmelidir.

Halk eğitiminde müessir neticeler almak istiyorsak, tamamen müstakil halk kütüphaneleri tesis etmeliyiz.

İyi işliyen bir halk kütüphanesindeki mahallî doküman bölümü civar halkını birbirine yaklaştırır. Halkın elbirliğiyle çalışmasını, memleket meselelerine karşı ilgi duymasını temin eder.

Burada en tabîî yollarla kazanılan memleket işlerine karşı mesuliyet duygusunu başka hiçbir tahsil müessesesi bu kadar mükemmel bir surette başaramaz. Bugünün küçüğü yarının büyüğüdür.

Bugünün iyi bir istikbal vadeden çocuklarının dahi, ancak okuldan evvel en tabîî yollarla kütüphaneyi ve kitap sevgisini öğrenen çocuklar olduğunu burada belirtmek isteriz.

DANYAL SERTOĞLU